ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତା

Shrimad-Bhagavad-Gita / श्रीमद्भगवद्गीता

ରଚନା - ମହର୍ଷି ବ୍ୟାସ ଦେବ

Written by – Maharshi Vyasa Deva

ନିବେଦକ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

– Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡିଆ (ଅର୍ଥ ସହିତ)

Language – Sanskrit – Odia (with meaning)

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ନିବେଦକ,

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡା, ଓଡିଶା

prakash@scholarshoppe.com

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

(Chapter – 4)

ଜ୍ଞାନକର୍ମସଂନ୍ୟାସ ଯୋଗ

ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତା

।। ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

।। ଅଥ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ । ଜ୍ଞାନକର୍ମସଂନ୍ୟାସଯୋଗଃ ।।

। ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ଇମଂ ବିବସ୍ୱତେ ଯୋଗଂ ପ୍ରୋକ୍ତବାନହମବ୍ୟୟମ୍ ।
ବିବସ୍ୱାନ୍ମନବେ ପ୍ରାହ ମନୁରିକ୍ଷ୍ୱାକବେଽବ୍ରବୀତ୍ ।। ୪-୧।।

(ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଲେ,– ମୁଁ ଏହି ଅବିନାଶୀ ଯୋଗ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିଜର ପୁତ୍ର ବୈବସ୍ୱତ ମନୁଙ୍କୁ ତାହା କହିଥିଲେ ଏବଂ ମନୁ ନିଜର ପୁତ୍ର ରାଜା ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁଙ୍କୁ ତାହା କହିଥିଲେ ।। ୪.୦୧ ।।)

ଏବଂ ପରମ୍ପରାପ୍ରାପ୍ତମିମଂ ରାଜର୍ଷୟୋ ବିଦୁଃ ।
ସ କାଲେନେହ ମହତା ଯୋଗୋ ନଷ୍ଟଃ ପରନ୍ତପ ।। ୪-୨।।

(ହେ ପରନ୍ତପ ଅର୍ଜୁନ ! ଏପରିଭାବରେ ପରମ୍ପରାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏହି ଯୋଗ ରାଜର୍ଷିମାନେ ଜାଣିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ସେହି ଯୋଗ ବହୁକାଳରୁ ଏହି ପୃଥିବୀଲୋକରେ ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇଯାଇଛି ।। ୪-୦୨ ।।)

ସ ଏବାୟଂ ମୟା ତେଽଦ୍ୟ ଯୋଗଃ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ପୁରାତନଃ ।
ଭକ୍ତୋଽସି ମେ ସଖା ଚେତି ରହସ୍ୟଂ ହ୍ୟେତଦୁତ୍ତମମ୍ ।। ୪-୩।।

(ତେଣୁ ମୋର ଭକ୍ତ ଓ ପ୍ରୀୟସଖା; ଏଣୁ ଏହି ପୁରାତନ ଯୋଗ ହିଁ ଆଜି ମୁଁ ତୁମକୁ କହିଦେଲି; କାରଣ ଏହା ହେଉଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ରହସ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ୍, ଗୁପ୍ତ ରଖିବାଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ ।। ୪-୦୩ ।।)

Not For Commercial Use

। ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅପରଂ ଭବତୋ ଜନ୍ମ ପରଂ ଜନ୍ମ ବିବସ୍ୱତଃ ।
କଥମେତଦ୍ୱିଜାନୀୟାଂ ତ୍ୱମାଦୌ ପ୍ରୋକ୍ତବାନିତି ।। ୪-୪।।

(ଅର୍ଜୁନ କହିଲେ – ଆପଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ତ ଅର୍ବାଚୀନ – ଏବେ ହୋଇଛି ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଜନ୍ମ ବହୁ ପୁରାତନ, ଅର୍ଥାତ୍, କଳ୍ପର ଆରମ୍ଭରେ ହୋଇଥିଲା; ତେଣୁ ଆପଣ କଳ୍ପର ଆରମ୍ଭରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଏହି ଯୋଗ କହିଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ କିପରି ବୁଝିପାରିବି ? ।। ୪-୦୪ ।।)

। ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ବହୂନି ମେ ବ୍ୟତୀତାନି ଜନ୍ମାନି ତବ ଚାର୍ଜୁନ ।
ତାନ୍ୟହଂ ବେଦ ସର୍ବାଣି ନ ତ୍ୱଂ ବେତ୍ଥ ପରନ୍ତପ ।। ୪-୫।।

(ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଲେ – ହେ ପରନ୍ତପ ଅର୍ଜୁନ ! ମୋର ଓ ତୁମର ଅନେକ ଜନ୍ମ ଅତିବାହିତ ହୋଇସାରିଛି । ତୁମେ ସେସବୁ ଜାଣ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ ।। ୪-୦୫ ।।)

ଅଜୋଽପି ସନ୍ନବ୍ୟୟାତ୍ମା ଭୂତାନାମୀଶ୍ୱରୋଽପି ସନ୍ ।
ପ୍ରକୃତିଂ ସ୍ୱାମଧିଷ୍ଠାୟ ସମ୍ଭବାମ୍ୟାତ୍ମମାୟୟା ।। ୪-୬।।

(ମୁଁ ଅଜନ୍ମା ଏବଂ ଅବିନାଶୀ ସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଈଶ୍ୱର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ପ୍ରକୃତିକୁ ଅଧୀନ କରି ନିଜ ଯୋଗମାୟା ବଳରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇଥାଏ ।। ୪-୦୬ ।।)

ଯଦା ଯଦା ହି ଧର୍ମସ୍ୟ ଗ୍ଲାନିର୍ଭବତି ଭାରତ ।
ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନମଧର୍ମସ୍ୟ ତଦାତ୍ମାନଂ ସୃଜାମ୍ୟହମ୍ ।। ୪-୭।।

(ହେ ଭାରତ ! ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଧର୍ମର ଅବକ୍ଷୟ ହୁଏ ଏବଂ ଅଧର୍ମର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ସେହି ସେହି ସମୟରେ ମୁଁ ନିଜର ରୂପ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ, ଅର୍ଥାତ, ସାକାରରୂପରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରକଟ ହୁଏ ।। ୪-୦୭ ।।)

Not For Commercial Use

ପରିତ୍ରାଣାୟ ସାଧୂନାଂ ବିନାଶାୟ ଚ ଦୁଷ୍କୃତାମ୍ ।
ଧର୍ମସଂସ୍ଥାପନାର୍ଥାୟ ସମ୍ଭବାମି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ।। ୪-୮।।

(ସାଧୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାପାଇଁ, ପାପୀମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବାପାଇଁ ଏବଂ ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପନା କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପ୍ରକଟ ହୋଇଥାଏ ।। ୪-୦୮ ।।)

ଜନ୍ମ କର୍ମ ଚ ମେ ଦିବ୍ୟମେବଂ ଯୋ ବେତ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱତଃ ।
ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଦେହଂ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନୈତି ମାମେତି ସୋଽର୍ଜୁନ ।। ୪-୯।।

(ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ମୋର ଜନ୍ମ ଏବଂ କର୍ମ ଦିବ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ, ନିର୍ମଳ ଓ ଅଲୌକିକ ବୋଲି ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ତତ୍ୱତଃ ଜାଣିପାରେ, ସେ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରି ପୁନରଜନ୍ମ ପାଏ ନାହିଁ । ସେ ମୋତେ ହିଁ ପାଇଥାଏ ।। ୪-୦୯ ।।)

ବୀତରାଗଭୟକ୍ରୋଧା ମନ୍ମୟା ମାମୁପାଶ୍ରିତାଃ ।
ବହବୋ ଜ୍ଞାନତପସା ପୂତା ମଦ୍-ଭାବମାଗତାଃ ।। ୪-୧୦।।

(ପୂର୍ବକାଳରେ ବି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ରାଗ, ଭୟ ଓ କ୍ରୋଧ ସର୍ବଥା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ମୋଠାରେ ଅନନ୍ୟ ପ୍ରେମପୂର୍ବକ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ମୋତେ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଥିବା ସେହିସବୁ ଭକ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ ଜ୍ଞାନରୂପକ ତପଦ୍ୱାରା ପବିତ୍ର ହୋଇ ମୋର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇସାରିଛନ୍ତି ।। ୪-୧୦ ।।)

ଯେ ଯଥା ମାଂ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ତାଂସ୍ତଥୈବ ଭଜାମ୍ୟହମ୍ ।
ମମ ବର୍ତ୍ମାନୁବର୍ତନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟାଃ ପାର୍ଥ ସର୍ବଶଃ ।। ୪-୧୧।।

(ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ଯେଉଁ ଭକ୍ତମାନେ ମୋତେ ଯେଉଁପରି ଭଜନ କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ଭଜନ କରେ; କାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସବୁପ୍ରକାରେ ମୋର ହିଁ ମାର୍ଗ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି ।। ୪-୧୧ ।।)

Not For Commercial Use

କାଙ୍-କ୍ଷନ୍ତଃ କର୍ମଣାଂ ସିଦ୍ଧିଂ ୟଜନ୍ତ ଇହ ଦେବତାଃ ।
କ୍ଷିପ୍ରଂ ହି ମାନୁଷେ ଲୋକେ ସିଦ୍ଧିର୍ଭବତି କର୍ମଜା ।। ୪-୧୨।।

(ଏହି ମନୁଷ୍ୟଲୋକରେ କର୍ମଫଳ ଆକାଂକ୍ଷା କରୁଥିବା ଲୋକେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି; କାରଣ ସେମାନଙ୍କୁ କର୍ମରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଉଥିବା ସିଦ୍ଧି ଶୀଘ୍ର ମିଳିଯାଏ ।। ୪-୧୨ ।।)

ଚାତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟଂ ମୟା ସୃଷ୍ଟଂ ଗୁଣକର୍ମବିଭାଗଶଃ ।
ତସ୍ୟ କର୍ତାରମପି ମାଂ ବିଦ୍ଧ୍ୟକର୍ତାରମବ୍ୟୟମ୍ ।। ୪-୧୩।।

(ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର – ଏହି ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣର ସମୂହ ଗୁଣ ଓ କର୍ମର ବିଭାଗପୂର୍ବକ ମୋ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଛି । ଏପରିଭାବରେ ମୁଁ ସେହି ସୃଷ୍ଟିରଚନାଦି କର୍ମର କର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତୁମେ ମୋତେ, ଅର୍ଥାତ, ଅବିନାଶୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବସ୍ତୁତଃ ଅକର୍ତ୍ତା ବୋଲି ହିଁ ଜାଣ ।। ୪-୧୩ ।।)

ନ ମାଂ କର୍ମାଣି ଲିମ୍ପନ୍ତି ନ ମେ କର୍ମଫଲେ ସ୍ପୃହା ।
ଇତି ମାଂ ୟୋଽଭିଜାନାତି କର୍ମଭିର୍ନ ସ ବଧ୍ୟତେ ।। ୪-୧୪।।

(କର୍ମଫଳରେ ମୋର ସ୍ପୃହା ନାହିଁ, ତେଣୁ ମୋତେ କର୍ମମାନେ ଲିପ୍ତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯିଏ ମୋତେ ଏହିପରି ତତ୍ତ୍ୱତଃ ଜାଣିପାରନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟ କର୍ମମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।। ୪-୧୪ ।।)

ଏବଂ ଜ୍ଞାତ୍ୱା କୃତଂ କର୍ମ ପୂର୍ବୈରପି ମୁମୁକ୍ଷୁଭିଃ ।
କୁରୁ କର୍ମୈବ ତସ୍ମାତ୍ତ୍ୱଂ ପୂର୍ବୈଃ ପୂର୍ବତରଂ କୃତମ୍ ।। ୪-୧୫।।

(ପୂର୍ବକାଳର ମୁମୁକ୍ଷୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଜାଣି କର୍ମ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦିକାଳରୁ କରାଯାଇଥିବା କର୍ମ ହିଁ କର ।। ୪-୧୫ ।।)

Not For Commercial Use

କିଂ କର୍ମ କିମକର୍ମେତି କବୟୋଃପ୍ୟତ୍ର ମୋହିତାଃ ।
ତତ୍ତେ କର୍ମ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମି ଯଜ୍‌ଜ୍ଞାତ୍ୱା ମୋକ୍ଷ୍ୟସେଃଶୁଭାତ୍ ।। ୪-୧୬।।

(କର୍ମ କ'ଣ ଏବଂ ଅକର୍ମ କ'ଣ, ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାବେଳେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ପୁରୁଷମାନେ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମରେ ପଡିଯାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ସେହି କର୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଭଲଭାବରେ ବୁଝାଇ କହିଦେବି, ଯାହା ଜାଣିଲେ ତୁମେ ଅଶୁଭରୁ, ଅର୍ଥାତ, କର୍ମବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ ।। ୪-୧୬।।)

କର୍ମଣୋ ହ୍ୟପି ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ଚ ବିକର୍ମଣଃ ।
ଅକର୍ମଣଶ୍ଚ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ଗହନା କର୍ମଣୋ ଗତିଃ ।। ୪-୧୭।।

(କର୍ମର ସ୍ୱରୂପ ବି ଜାଣିବା ଉଚିତ ଓ ଅକର୍ମର ସ୍ୱରୂପ ବି ଜାଣିବା ଉଚିତ ତଥା ବିକର୍ମର ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବା ଉଚିତ; କାରଣ କର୍ମର ଗତି ବଡ ଗହନ ।। ୪-୧୭ ।।)

କର୍ମଣ୍ୟକର୍ମ ଯଃ ପଶ୍ୟେଦକର୍ମଣି ଚ କର୍ମ ଯଃ ।
ସ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ମନୁଷ୍ୟେଷୁ ସ ଯୁକ୍ତଃ କୃତ୍ସ୍ନକର୍ମକୃତ୍ ।। ୪-୧୮।।

(ଯିଏ କର୍ମରେ ଅକର୍ମ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅକର୍ମରେ କର୍ମ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି, ସେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଏବଂ ସେହି ଯୋଗୀ ସମସ୍ତ କର୍ମ କରିଥାନ୍ତି ।। ୪-୧୮ ।।)

ଯସ୍ୟ ସର୍ବେ ସମାରମ୍ଭାଃ କାମସଙ୍କଳ୍ପବର୍ଜିତାଃ ।
ଜ୍ଞାନାଗ୍ନିଦଗ୍ଧକର୍ମାଣଂ ତମାହୁଃ ପଣ୍ଡିତଂ ବୁଧାଃ ।। ୪-୧୯।।

(ଯାହାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ମତ କର୍ମ କାମନାଶୂନ୍ୟ ଓ ସଙ୍କଳ୍ପଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ତଥା ଯାହାଙ୍କର ସମସ୍ତ କର୍ମ ଜ୍ଞାନରୂପକ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଭସ୍ମ ହୋଇଯାଇଛି, ସେହି ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି କହନ୍ତି ।। ୪-୧୯ ।।)

Not For Commercial Use

ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା କର୍ମଫଲାସଙ୍ଗଂ ନିତ୍ୟତୃପ୍ତୋ ନିରାଶ୍ରୟଃ ।
କର୍ମଣ୍ୟଭିପ୍ରବୃତ୍ତୋଽପି ନୈବ କିଞ୍ଚିତ୍କରୋତି ସଃ ।। ୪-୨୦।।

(ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତ କର୍ମରେ ଏବଂ ତାହାର ଫଳରେ ସର୍ବଥା ଆସକ୍ତି ତ୍ୟାଗ କରି ସଂସାରର ଆଶ୍ରୟରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରେ ନିତ୍ୟତୃପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେ କର୍ମରେ ଭଲଭାବରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁତଃ କିଛି ବି କରନ୍ତି ନାହିଁ ।। ୪-୨୦ ।।)

ନିରାଶୀର୍ୟତଚିତ୍ତାତ୍ମା ତ୍ୟକ୍ତସର୍ବପରିଗ୍ରହଃ ।
ଶାରୀରଂ କେବଲଂ କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ନାପ୍ନୋତି କିଲ୍-ବିଷମ୍ ।। ୪-୨୧।।

(ଯିଏ ଅନ୍ତଃକରଣ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଶରୀରକୁ ଜୟ କରିନେଛନ୍ତି, ଯିଏ ସମସ୍ତ ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଦେଇଛନ୍ତି, ସେ ଆଶାମୁକ୍ତ ପୁରୁଷ କେବଳ ଶରୀର ସମ୍ବନ୍ଧୀ କର୍ମ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପାପଭାଗୀ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।। ୪-୨୧ ।।)

ୟଦୃଚ୍ଛାଲାଭସନ୍ତୁଷ୍ଟୋ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତୀତୋ ବିମତ୍ସରଃ ।
ସମଃ ସିଦ୍ଧାବସିଦ୍ଧୌ ଚ କୃତ୍ୱାପି ନ ନିବଧ୍ୟତେ ।। ୪-୨୨।।

(ଯିଏ ବିନା ଇଚ୍ଛାରେ ସ୍ୱତଃ ମିଳୁଥିବା ପଦାର୍ଥରେ ସଦା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହନ୍ତି; ଯିଏ ସର୍ବଥା ଈର୍ଷାଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି; ଯିଏ ହର୍ଷଶୋକ ଆଦି ଦ୍ୱନ୍ଦରୁ ସର୍ବଥା ଅତୀତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି; ସିଦ୍ଧି ଓ ଅସିଦ୍ଧିରେ ସମ ରହୁଥିବା ସେହି କର୍ମଯୋଗୀ କର୍ମକରି ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ବାନ୍ଧି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ, ସେ କର୍ମବନ୍ଧନରେ ପଡନ୍ତି ନାହିଁ ।। ୪-୨୨ ।।)

ଗତସଙ୍ଗସ୍ୟ ମୁକ୍ତସ୍ୟ ଜ୍ଞାନାବସ୍ଥିତଚେତସଃ ।
ୟଜ୍ଞାୟାଚରତଃ କର୍ମ ସମଗ୍ରଂ ପ୍ରବିଲୀୟତେ ।। ୪-୨୩।।

(ଯାହାଙ୍କର ଆସକ୍ତି ସର୍ବଥା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି, ଯିଏ ଦେହାଭିମାନ ଓ ମମତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ନିରନ୍ତର ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଜ୍ଞାନରେ ଲାଗିରହିଛି, କେବଳ ଯଜ୍ଞସମ୍ପାଦନ ନିମିତ୍ତ କର୍ମ କରୁଥିବା ସେହି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ସକଳ କର୍ମ ଭଲଭାବରେ ବିଲୀନ ହୋଇଯାଏ ।। ୪-୨୩ ।।)

Not For Commercial Use

ବ୍ରହ୍ମାର୍ପଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ହବିର୍ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନୌ ବ୍ରହ୍ମଣା ହୁତମ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମୈବ ତେନ ଗନ୍ତବ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମକର୍ମସମାଧିନା ।। ୪-୨୪।।

(ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞରେ ଅର୍ପଣ, ଅର୍ଥାତ ସ୍ରୁବ ଆଦି ଉପକରଣ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ ଏବଂ ହବନଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ, ତଥା ବ୍ରହ୍ମରୂପକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମରୂପକ ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତିଦାନରୂପକ କ୍ରିୟା ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ, ସେହି ବ୍ରହ୍ମକର୍ମରେ ସ୍ଥିତ ରହୁଥିବା ଯୋଗୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ପାଇବାଯୋଗ୍ୟ ଫଳ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ ହିଁ ଅଟେ ।। ୪-୨୪ ।।)

ଦୈବମେବାପରେ ଯଜ୍ଞଂ ଯୋଗିନଃ ପର୍ଯୁପାସତେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନାବପରେ ଯଜ୍ଞଂ ଯଜ୍ଞେନୈବୋପଜୁହ୍ୱତି ।। ୪-୨୫।।

(କେତେକ ଯୋଗୀ ଦେବତାମାନଙ୍କର ପୂଜନରୂପକ ଯଜ୍ଞକୁ ହିଁ ଭଲଭାବରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଯୋଗୀ ପରବ୍ରହ୍ମ-ପରମାତ୍ମା ରୂପକ ଅଗ୍ନିରେ ଅଭେଦଦର୍ଶନ ରୂପକ ଯଜ୍ଞଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆତ୍ମାରୂପକ ଯଜ୍ଞକୁ ହବନ କରନ୍ତି ।। ୪-୨୫ ।।)

ଶ୍ରୋତ୍ରାଦୀନୀନ୍ଦ୍ରିୟାଣ୍ୟନ୍ୟେ ସଂୟମାଗ୍ନିଷୁ ଜୁହ୍ୱତି ।
ଶବ୍ଦାଦୀନ୍ୱିଷୟାନନ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଗ୍ନିଷୁ ଜୁହ୍ୱତି ।। ୪-୨୬।।

(କେତେକ ଯୋଗୀମାନେ ଶ୍ରୋତ୍ର ଆଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସଂଯମରୂପକ ଅଗ୍ନିମାନଙ୍କରେ ହୋମ କରନ୍ତି, ଏବଂ ଆଉ କେତେକ ଯୋଗୀ ଶବ୍ଦାଦି ବିଷୟମାନଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରୂପକ ଅଗ୍ନିମାନଙ୍କରେ ହୋମ କରନ୍ତି ।। ୪-୨୬ ।।)

ସର୍ବାଣୀନ୍ଦ୍ରିୟକର୍ମାଣି ପ୍ରାଣକର୍ମାଣି ଚାପରେ ।
ଆତ୍ମସଂୟମଯୋଗାଗ୍ନୌ ଜୁହ୍ୱତି ଜ୍ଞାନଦୀପିତେ ।। ୪-୨୭।।

(ଆଉ କେତେକ ଯୋଗୀମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କ୍ରିୟା ଏବଂ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କ୍ରିୟା, ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଆତ୍ମସଂଯମଯୋଗ ରୂପକ ଅଗ୍ନିରେ ହୋମ କରିଦିଅନ୍ତି ।। ୪-୨୭ ।।)

Not For Commercial Use

ଦ୍ରବ୍ୟଯଜ୍ଞାସ୍ତପୋଯଜ୍ଞା ଯୋଗଯଜ୍ଞାସ୍ତଥାପରେ ।
ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ଯତୟଃ ସଂଶିତବ୍ରତାଃ ।। ୪-୨୮।।

(କେତେକ ପୁରୁଷ ଦ୍ରବ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀ ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି; କେତେକ ତପସ୍ୟାରୂପକ ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି; ତଥା ଆଉ କେତେକ ଯୋଗରୂପକ ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି; ପୁଣି ଆଉ କେତେକ ଅହିଂସାଦି ତୀକ୍ଷ୍ଣବ୍ରତରେ ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଯତ୍ନଶୀଳ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟରୂପକ ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ।। ୪-୨୮ ।।)

ଅପାନେ ଜୁହ୍ୱତି ପ୍ରାଣଂ ପ୍ରାଣେଽପାନଂ ତଥାପରେ ।
ପ୍ରାଣାପାନଗତୀ ରୁଦ୍ଧ୍ୱା ପ୍ରାଣାୟାମପରାୟଣାଃ ।। ୪-୨୯।।
ଅପରେ ନିୟତାହାରାଃ ପ୍ରାଣାନ୍ପ୍ରାଣେଷୁ ଜୁହ୍ୱତି ।
ସର୍ବେଽପ୍ୟେତେ ଯଜ୍ଞବିଦୋ ଯଜ୍ଞକ୍ଷପିତକଲ୍ମଷାଃ ।। ୪-୩୦।।

(ଅନ୍ୟ କେତେକ ଯୋଗୀ ଅପାନବାୟୁରେ ପ୍ରାଣବାୟୁକୁ ହବନ କରନ୍ତି; ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ଯୋଗୀମାନେ ପ୍ରାଣବାୟୁରେ ଅପାନବାୟୁକୁ ହବନ କରନ୍ତି, ତଥା ଅନ୍ୟ କେତେକ ନିୟମିତ ଆହାର କରୁଥିବା ପ୍ରାଣାୟାମପରାୟଣ ପୁରୁଷ ପ୍ରାଣ ଓ ଅପାନର ଗତିକୁ ରୋଧ କରି ପ୍ରାଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣମାନଙ୍କରେ ହିଁ ହବନ କରନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତ ସାଧକ ଯଜ୍ଞଦ୍ୱାରା ପାପ ନାଶ କରାଇଦିଅନ୍ତି; ଏମାନେ ଯଜ୍ଞର ଜ୍ଞାତା ଅଟନ୍ତି ।। ୪-୨୯, ୪-୩୦ ।।)

ଯଜ୍ଞଶିଷ୍ଟାମୃତଭୁଜୋ ଯାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନମ୍ ।
ନାୟଂ ଲୋକୋଽସ୍ତ୍ୟଯଜ୍ଞସ୍ୟ କୁତୋଽନ୍ୟଃ କୁରୁସତ୍ତମ ।। ୪-୩୧।।

(ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅର୍ଜୁନ ! ଯଜ୍ଞରୁ ବଳିଥିବା ଅମୃତକୁ ସେବନ କରୁଥିବା ଯୋଗୀମାନେ ସନାତନ ପରବ୍ରହ୍ମ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି; ଏବଂ ଯଜ୍ଞ କରୁ ନ ଥିବା ପୁରୁଷପାଇଁ ତ ଏହି ମନୁଷ୍ୟଲୋକ ମଧ୍ୟ ସୁଖଦାୟକ ନୁହେଁ; ପୁଣି ପରଲୋକ ବା କିପରି ସୁଖଦାୟକ ହୋଇପାରିବ ! ।। ୪-୩୧ ।।)

Not For Commercial Use

ଏବଂ ବହୁବିଧା ଯଜ୍ଞା ବିତତା ବ୍ରହ୍ମଣୋ ମୁଖେ ।
କର୍ମଜାନ୍ୱିଦ୍ଧି ତାନ୍‌ସର୍ବାନେବଂ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ବିମୋକ୍ଷ୍ୟସେ ।। ୪-୩୨।।

(ଏହିପରି ଆହୁରି ବହୁପ୍ରକାର ଯଜ୍ଞ ବେଦବାଣୀ ଦ୍ୱାରା ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ କୁହାଯାଇଛି । ସେସବୁ ମନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏବଂ ଶରୀରର କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବୋଲି ଜାଣ । ଏହିପରି ତତ୍ତ୍ୱତଃ ଜାଣି ଯଜ୍ଞ ନିମିତ୍ତ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ କଲେ ତୁମେ କର୍ମବନ୍ଧନରୁ ସର୍ବଥା ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ ।। ୪-୩୨ ।।)

ଶ୍ରେୟାନ୍ଦ୍ରବ୍ୟମୟାଦ୍ୟଜ୍ଞାଜ୍‌ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞଃପରନ୍ତପ ।
ସର୍ବଂ କର୍ମାଖିଲଂ ପାର୍ଥ ଜ୍ଞାନେ ପରିସମାପ୍ୟତେ ।। ୪-୩୩।।

(ହେ ପରନ୍ତପ ଅର୍ଜୁନ ! ଦ୍ରବ୍ୟମୟ ଯଜ୍ଞ ଅପେକ୍ଷା ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; କାରଣ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର କର୍ମ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ସକଳ କର୍ମର ପରିସମାପ୍ତି ଜ୍ଞାନରେ ହୋଇଥାଏ ।। ୪-୩୩ ।।)

ତଦ୍ୱିଦ୍ଧି ପ୍ରଣିପାତେନ ପରିପ୍ରଶ୍ନେନ ସେବୟା ।
ଉପଦେକ୍ଷ୍ୟନ୍ତି ତେ ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞାନିନସ୍ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନଃ ।। ୪-୩୪।।

(ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ତୁମେ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ବୁଝ । ତାଙ୍କୁ ଭଲଭାବେ ଦଣ୍ଡବତ ପ୍ରଣାମକରି, ସେବାକରି ଏବଂ କପଟ ତ୍ୟାଗକରି ସରଳତାପୂର୍ବକ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, ଭଲଭାବରେ ପରମାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିଥିବା ସେହି ଜ୍ଞାନୀ ମହାତ୍ମାମାନେ ତୁମକୁ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଉପଦେଶ ଦେବେ......... ।। ୪-୩୪ ।।)

ଯଜ୍‌ଜ୍ଞାତ୍ୱା ନ ପୁନର୍ମୋହମେବଂ ଯାସ୍ୟସି ପାଣ୍ଡବ ।
ଯେନ ଭୂତାନ୍ୟଶେଷେଣ ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟସ୍ୟାତ୍ମନ୍ୟଥୋ ମୟି ।। ୪-୩୫।। (ଅଶେଷାଣି)

(ଯାହା ଜାଣି ତୁମେ ଆଉ ଏହିପରି ମୋହପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ନାହିଁ; ତଥା ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ସେହି ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସକଳଭୂତଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରଥମେ ନିଜଠାରେ ଏବଂ ପରେ ମୋଠାରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଘନ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରେ ଦେଖିବ ।। ୪-୩୫ ।।)

Not For Commercial Use

ଅପି ଚେଦସି ପାପେଭ୍ୟଃ ସର୍ବେଭ୍ୟଃ ପାପକୃତ୍ତମଃ ।
ସର୍ବଂ ଜ୍ଞାନପ୍ଲବେନୈବ ବୃଜିନଂ ସନ୍ତରିଷ୍ୟସି ।। ୪-୩୬।।

(ଯଦି ତୁମେ ସମସ୍ତ ପାପୀଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପାପୀ ହୋଇଯାଅ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଜ୍ଞାନରୂପକ ନୌକାଦ୍ୱାରା ନିଃସନ୍ଦେହ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ପାପ ସମୁଦ୍ରକୁ ଭଲଭାବରେ ପାର ହୋଇଯିବ ।। ୪-୩୬ ।।)

ଯଥୈଧାଂସି ସମିଦ୍ଧୋଽଗ୍ନିର୍ଭସ୍ମସାତ୍କୁରୁତେଽର୍ଜୁନ ।
ଜ୍ଞାନାଗ୍ନିଃ ସର୍ବକର୍ମାଣି ଭସ୍ମସାତ୍କୁରୁତେ ତଥା ।। ୪-୩୭।।

(କାରଣ ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନି ଯେପରି ଇନ୍ଧନସବୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଦିଏ, ଜ୍ଞାନରୂପକ ଅଗ୍ନି ସେହିପରି ସମସ୍ତ କର୍ମ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଦିଏ ।। ୪-୩୭ ।।)

ନ ହି ଜ୍ଞାନେନ ସଦୃଶଂ ପବିତ୍ରମିହ ବିଦ୍ୟତେ ।
ତତ୍ସ୍ୱୟଂ ଯୋଗସଂସିଦ୍ଧଃ କାଲେନାତ୍ମନି ବିନ୍ଦତି ।। ୪-୩୮।।

(ଏହି ସଂସାରରେ ଜ୍ଞାନ ସମାନ ପବିତ୍ରକାରକ ବସ୍ତୁ ନିଃସନ୍ଦେହ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି କର୍ମଯୋଗ ସାଧନା ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧାନ୍ତଃକରଣ ହୋଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ଜ୍ଞାନ, ସ୍ୱତଃ ନିଜ ଆତ୍ମାରେ ପାଇପାରନ୍ତି ।। ୪-୩୮ ।।)

ଶ୍ରଦ୍ଧାବାଁଲ୍ଲଭତେ ଜ୍ଞାନଂ ତତ୍ପରଃ ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।
ଜ୍ଞାନଂ ଲବ୍ଧ୍ୱା ପରାଂ ଶାନ୍ତିମଚିରେଣାଧିଗଚ୍ଛତି ।। ୪-୩୯।।

(ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ, ସାଧନ ପରାୟଣ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ ପୁରୁଷ ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ତଥା ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସେ ଅବିଳମ୍ବେ ତତ୍କାଳ ହିଁ ଭଗବତପ୍ରାପ୍ତି ରୂପକ ପରମ ଶାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।। ୪-୩୯ ।।)

Not For Commercial Use

ଅଜ୍ଞଶ୍ଚାଶ୍ରଦ୍ଦଧାନଶ୍ଚ ସଂଶୟାତ୍ମା ବିନଶ୍ୟତି ।
ନାୟଂ ଲୋକୋଽସ୍ତି ନ ପରୋ ନ ସୁଖଂ ସଂଶୟାତ୍ମନଃ ।। ୪-୪୦।।

(ବିବେକହୀନ, ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ ଏବଂ ସଂଶୟଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ପରମାର୍ଥରୁ ଅବଶ୍ୟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଏପରି ସଂଶୟଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟପାଇଁ ଇହଲୋକ ନାହିଁ, କି ପରଲୋକ ନାହିଁ, କି ସୁଖ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।। ୪-୪୦ ।।)

ଯୋଗସଂନ୍ୟସ୍ତକର୍ମାଣଂ ଜ୍ଞାନସଞ୍ଛିନ୍ନସଂଶୟମ୍ ।
ଆତ୍ମବନ୍ତଂ ନ କର୍ମାଣି ନିବଧ୍ନନ୍ତି ଧନଂଜୟ ।। ୪-୪୧।।

(ହେ ଧନଂଜୟ ! ଯିଏ କର୍ମଯୋଗ ବିଧିରେ ସମସ୍ତ କର୍ମ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଠାରେ ଅର୍ପଣ କରିଦେଇଛନ୍ତି, ଏବଂ ଯିଏ ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ସଂଶୟ ନାଶ କରିଦେଇଛନ୍ତି, ସେପରି ବଶୀକୃତ ଅନ୍ତଃକରଣଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷଙ୍କୁ କର୍ମମାନେ ବାନ୍ଧିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।। ୪-୪୧ ।।)

ତସ୍ମାଦଜ୍ଞାନସଂଭୂତଂ ହୃତ୍ସ୍ଥଂ ଜ୍ଞାନାସିନାତ୍ମନଃ ।
ଛିତ୍ତ୍ୱୈନଂ ସଂଶୟଂ ଯୋଗମାତିଷ୍ଠୋତ୍ତିଷ୍ଠ ଭାରତ ।। ୪-୪୨।।

(ତେଣୁ ହେ ଭରତବଂଶୀ ଅର୍ଜୁନ ! ତୁମେ ବିବେକଜ୍ଞାନରୂପକ ତରବାରି ଦ୍ୱାରା ହୃଦୟରେ ରହିଥିବା ନିଜର ଅଜ୍ଞାନଜନିତ ସଂଶୟ ଛେଦନକରି ସମତ୍ୱରୂପକ କର୍ମଯୋଗରେ ସ୍ଥିତ ହୁଅ, ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଠିଆ ହୋଇଯାଅ ।। ୪-୪୨ ।।)

ଓଁ ତତ୍ସଦିତି ଶ୍ରୀମଦ୍-ଭଗବଦ୍-ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସଂବାଦେ
ଜ୍ଞାନକର୍ମସଂନ୍ୟାସଯୋଗୋ ନାମ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।। ୪।।

Not For Commercial Use

ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥିବା ଶ୍ଳୋକ ମାନଙ୍କର ଓଡିଆ ଅର୍ଥ, ଶ୍ରୀ ଜୟଦୟାଲ ଗୋୟନ୍ଦକ ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା "ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍-ଗୀତା" (ଗୀତା ପ୍ରେସ୍, ଗୋରଖପୁର୍, #1100, ISBN-81-293-0066-4) ଓଡିଆ ପୁସ୍ତକରୁ ନିଆଯାଇଛି ।

ଭୁଲ୍ ସୁଧାର ଯୋଗାଯୋଗ – prakash.pradhan@hotmail.com

Not For Commercial Use